

פרוטוקול מס' 255 ~~256~~
מישיבת ועדה הפנים ואיכות הסביבה
ביום ג', כ"ח בטבת תשל"ז - 18.1.77, שעה 08.30

נ כ ח ר :

חברי הוועדה: י. ארידור - יו"ר
נ. אליעד
י. בארי
א. גיבלבר
א. ורדיגר
א. יריב
ב. צ. קשת
ד. קורן
י. תמיר

מוזמנים:

שר המשפטים ח.י. צדוק
ח. קוברסקי - מנכ"ל משרד הפנים
א. אריאלי - מרכז ועדת השרים לירושלים
א. שריג - עיריית ירושלים
ח"כ א. רונן

מוזכיר הוועדה: י. ברזני

ר ש מ ה : א. אולר

סדר-היום:

הצורך בהאצת פיתוחה של ירושלים
(הצעה לסה"י של ח"כ א. רונן)

(נתקבל קיום 19.1.77)

אני פותח את הישיבה.

היור' י. ארידור:

בראשית הישיבה אני מבקש להעלות
באופן דחוף את המצב בעיריית
בת-ים, ואני מבקש להעמיד את הנושא לדיון.

ב.צ. קשת:

אני מקבל את ההצעה. הנושא יידון
בישיבה קרובה של הוועדה.

היור' י. ארידור:

נציג עיריית ירושלים מבקש להודיע
שמ"מ ראש העיריה חלה ולא יכול
לכונן היום לישיבה, ומר שריג ממלא אפוא את מקומו.

י. ברזני:

שלא כמו בהרבה נושאים השנויים
במחלוקת, לעתים עמוקה, בציבור

שר המשפטים ח. צדוק:

שלנו - הרי בענין מעמדה של ירושלים קיים קונסנזוס רחב מאד, מבוטא
על שלושה עיקרים: (1) שירושלים השלמה והבלתי מחולקת היא בידת
ישראל, בריבונות ישראלית; (2) שלכל תושבי ירושלים, ללא הבדל דת
ולאום, יובטחו זכויות מלאות ושוות; (3) שאנחנו רואים חובה לעצמנו
לשמור על המקומות הקאזשים ולהבטיח חופש גישה וחופש פולחן לכל
המקומות הקדושים.

בעוד שהנושא איננו שנוי, כאמור,

במחלוקת בתוכני, הרי הוא שנוי במחלוקת בינינו ובין אומות העולם,
אפילו אלו שנחשבות כידורות שלנו. אפילו עם ידידתנו הגדולה ארה"ב
יש לנו חילוקי דעות בנוגע לירושלים. ואין כל ספק שבענין ירושלים
עוד צפוי לנו מאבק מדיני רציני מאד. אני כשלעצמי חושב שצירושלים,
אולי יותר מאשר בכל מקום אחר, תוצאות המאבק הזה יושפעו במידה רבה
ואולי מכרעת ע"י העובדות שיצרנו ושאלנו עוד צריכים ליצור במציאות
בשטח.

אני רוצה להקדים מספר פרטים על

אוכלוסיית ירושלים.

כדי לקיים את הפרופורציה באיזור

העירוני המורחב של ירושלים בין האוכלוסייה היהודית לבין האוכלוסייה
הלא-יהודית, נדרש גידול של האוכלוסייה היהודית בשיעור של 3,8% עד
4%. והיעד הזה, למרות שאיננו רחוקים ממנו, לא הושג במלואו. כמה
מספרים:

אחרי מלחמת ששת הימים היו בתחום

העירוני המורחב של ירושלים כ-275 אלף תושבים. ואני מדבר על ירושלים
בשטחה המוניציפלי, כפי שנקבע ע"י שתי הפעולות שעשינו אחרי מלחמת
ששת הימים, ביוני 1967: הטלנו על ירושלים המזרחית את השלטון והמשפט
של מדינת ישראל, וכללנו את ירושלים המזרחית בגבולות מסויימים בתוך
האיזור המוניציפלי של ירושלים. כשאני מדבר על האיזור המוניציפלי
המורחב, אני מתכוון לאיזור כפי שנוצר בעקבות איחוד ירושלים אחרי
מלחמת ששת הימים. היו בו אז כאמור כ-275 אלף תושבים, מהם ב-204 אלף
יהודים, שהם 74%, וכ-71 אלף לא-יהודים, שהם כ-26%.

לפי אומדן לסוף 1975 (לא הצלחתי

לקבל מספרים יותר מאוחרים) האוכלוסייה היתה 356 אלף, מהם 259 אלף
יהודים, שהם 72,3%, ו-97 ערבים, שהם כ-27,7%. האוכלוסייה כולה גדלה
ב-81 אלף, גידול של כ-30%; האוכלוסייה היהודית גדלה ב-55 אלף, מספר
אבסולוטי שנראה מרשים אבל זהו גידול של 28%, בעוד שהאוכלוסייה הלא-
יהודית גדלה ב-26 אלף, שזה גידול של קרוב ל-35%. אני רוצה עוד לציין
שהמספר האבסולוטי של נוצרים נשאר סטטי: 13 עד 14 אלף, שפירושו של
דבר למעשה ירידה במונחים יחסיים, דבר שפירושו עליה יחסית גדולה יותר
של האוכלוסייה המוסלמית.

שר המשפטים ח. צדוק:

זהו המצב, ואלו הפרופורציות באיזור

המוניציפלי המורחב.

אני צריך להוסיף שאם עושים את החשבון לגבי שטח רחב יותר, למשל לגבי השטח המטרופוליטני של ירושלים, מעבר לשטח העירוני המורחב הקבוע והידוע - החישוב הזה מביא לאחוז יחסי נמוך יותר של האוכלוסייה היהודית, ולאחוז גבוה יותר של האוכלוסייה הלא-יהודית. משום שמתווספים ישובים יהודיים קטנים יחסית כמו מוצא, אבל בכלליים בזה ישונים ערביים בעלי אוכלוסייה גדולה יותר. ואם אנו מרחיקים עוד יותר וכוללים בשטח המטרופוליטני של ירושלים לצורך החישוב את רמאללה וביה-לחם וביה-ג'אללה - אנחנו מתקרבים למצב של 50%:50%.

המגמה של מדיניות הפיתוח מאז מלחמת

ששת הימים היתה יצירת מציאות פיסית בירושלים שאובייקטיבית לא ניתנת יהיה לחלק את העיר מחדש. לפי המגמה הזאת נקבעו אתרי הפיתוח והבניה בעיקר בתוך השטח העירוני המורחב, ובעיקר כמובן בירושלים-המזרחית, כלומר באותו שטח שנתווסף עקב מלחמת ששת הימים. ואני רוצה למנות את האתרים שנוספו: הרובע היהודי ורחבת הכותל. לא הצלחנו להחדיר לא אוכלוסייה יהודית ולא מסחר יהודי לשטח העיר העתיקה שמעבר לרובע היהודי. אתר שני: הר-הצופים. כאן אנו מדברים על פרויקט שכולל את הקמפוס של האוניברסיטה, את בית-החולים הדסה ואת שיכונני הסטודנטים. הפרוייקט הזה נועד לשרת בשעות היום, לא למגורים, אוכלוסייה של כ-20 אלף איש, סטודנטים וסגל ועובדים וכו'. היום משרת הר-הצופים רק כ-4,000, כלומר כ-20% מהמתוכנן. התשתית של הפרוייקט הגדול הזה בוצעה עד כדי 90%. הבניה לפרוייקט הגדול הזה בוצעה כמחציתה. אבל המצב הנוכחי במידה רבה מוקפא, למרבה הצער, מאז 1972 מחוסר אמצעים.

עוד פרט אחד, שבעיני הוא בעל חשיבות

מרובה: אנו עומדים השנה סוף-סוף להתחיל בבניה ממש של בניין ביהמ"ש העליון על הר-הצופים. התכנון הושלם. למעשה יכולנו להתחיל בבניה עוד בשנה שעברה. ואז באו שופטי ביהמ"ש העליון, ובראשם הנשיא אגרנט, ואמרו שהם מרגישים שזה לא הזמן, בתקופה זו של הגבלת הבניה, להתחיל בבניין ביהמ"ש העליון, ואני לא יכולתי לעמוד נגד משאלה כזאת. אבל השנה נתחיל (את אבן-הפינה ירינו מזמן, בטכס גדול). מה גם שביהמ"ש העליון די מקופח בשטח זה של בניה, ושופטי ביהמ"ש העליון מרגישים, בצדק, שדשויכות המדינה שבידן האמצעים דאגו יותר לעצמן מאשר לרשות השיפוטית. אבל השנה כאמור יתחילו בבניה בשטח. התכנון הושלם.

באשר למשרדי הממשלה, בירושלים

המזרחית יש רק איים בודדים: מטה המשטרה, משרד המשפטים, וביהמ"ש המחוזי, ולא יותר. כלומר, הרעיון של קריית ממשלה במזרח-ירושלים עוד לא הגיע לשלב של מימוש.

באשר לישובים ושכונות, בקווים כלליים

אפשר להבחין במה שהייתי קורא "הטבעת הפנימית": מעלות-דפנה, גבעת-שפירא (היא הגבעה הצרפתית), גבעת המכתר, ורמת אשכול; ו"הטבעת החיצונית": נווה-יעקב, איזור התעשייה עטרות, רמות, גילה, תלפיות-סזרח, מעלה-אדומים. אני רוצה גם להזכיר את הר-גילה, שעד עכשיו היה שם רק בני-סדה ועתה החלטנו על הרחבתו, על הקמת מדרשה צבאית ועל הקמת שיכוננים לסגל של שני המוסדות הללו. זאת התחלה של פיתוח הר-גילה.

לפי פרטים שנמסרו לי, מספר יחידות

הדיור שנבנו בירושלים מאז 1967 נע בין 25 אלף ל-30 אלף.

משהו על צירי התנועה והקשר בין

ירושלים והשפלה ואיזורים אחרים בארץ. מומחי תנועה חושבים שתוך שנים אחדות, עד ראשית שנות השמונים, הכביש הנוכחי המחבר את ירושלים עם השפלה יהיה עמוס מדי ולא יוכל עוד לשאת את התנועה שהוא נושא היום אל ירושלים וממנה. ואנחנו רואים כפרוייקט מועדף בעדיפות ראשונה בתחום זה כביש נוסף, בציר הצפוני, שיחבר את ירושלים עם השפלה דרך עטרות, מבוא בית-חורון, שלעבים, לוד ורמלה, ומהצד השני יתחבר ויגיע למעלה-אדומים. זה

שר המשפטים ח. צדוק:

בעדיפות ראשונה. התכנון וקביעת התנאים לציר הזה נמצאים עכשיו בפעולה אינטנסיבית. אנחנו רואים בעתיד גם ציר דרום, שגם את השלב הראשון שלו - והוא חיבור ירושלים עם הר-גילה תוך עקיפת בית-ג'אללה - אנחנו רואים בעדיפות ראשונה, וגם הוא נמצא בתכנון מפורט. את המשכל של הציר הזה, בפחות מעדיפות ראשונה, אנחנו רואים לגוש-עציון, לחבל עדולם ולאשדוד.

משהו על התעסוקה בירושלים. לפי הנתונים שבידי יש בירושלים כ-107 אלף מועסקים. מהם 73 אלף יהודים, 17 אלף ערבים תושבי ירושלים, ו-7,000 ערבים תושבי יהודה-ושומרון. כ-50% מהמועסקים האלה הם מה שקוראים "עובדי תעשייה-הלבן", עובדי ממשלה, מוסדות, בנקים, בתי-ספר, אוניברסיטאות וכו', והם ברובם המכריע יהודים. במסחר ובשירותי הארוחה היחס בין יהודים ולא-יהודים הוא בערך כמו באוכלוסיה הכללית, עם קצת יותר לא-יהודים. בבניה ובשירותים אישיים העובדים הם בעיקר ערבים. בתעשייה וחשמל הייתי אומר שזה קרוב ל-50%:50%.

אני חושב שהנתונים הכלליים האלה מצביעים על קווי הפעולה הנדרשים. אני יודע שאם אני אומר כאן שאנחנו פועלים להעברת משרדי ממשלה לירושלים, אולי אעלה חיוכים על שפתותיהם של חברי הוועדה שכבר שמעו את הדבר הזה בהזדמנויות שונות. בכל זאת אני סבור שעלינו על דרך של סיפול מעשי בשאלה זו, שהיא כמובן פעולה שאיננה יכולה להתבצע בקלות ולא תוך זמן קצר. אבל אני רוצה לקרוא לפניכם החלטה של ועדת השרים לענייני ירושלים, שנתקבלה לפני כחודש ימים, והאומרת כך: "מחליטים - א) לבצע העברה הדרגתית של היחידות הארציות של משרדי הממשלה שטרם עברו לירושלים, להוציא את משרד הבטחון וכן יחידות במשרד ראש הממשלה, לפי החלטת רה"מ (הכרזתה היא ליחידות של שירותים מסויימים). ב) היחידות המועברות ישוכנו החל ב-1977 בכל האפשר בדיוור משרדי זמני, וברו בנדו יוחל בהקמת מבני קבע עבור היחידות המועברות. (והדיבור הזה על דיוור משרדי זמני איננו מבוסס על דבר בעלמא, אלא יש יחידות בירושלים ששם ניתן יהיה לשכן בהדרגה, באופן זמני, יחידות של משרדי הממשלה). ג) תוקם ועדה בין-משרדית ע"י יו"ר ועדת השרים לענייני ירושלים ושר האוצר, בדאשות הממונה על התקציבים במשרד האוצר, שתפקידה יהיה ליישם את ההחלטה הזאת. הוועדה הבינמשרדית תפעל לגבי כל משרד בשיתוף עם נציגי הנהלת המשרד ונציגי ועד העובדים בו. משימה זו בכל משרד תוטל על המנהל-הכללי או על עובד אחר שייקבע ע"י השר הממונה. (ועדה זו כבר נתמנתה, והתחילה לעבוד. ואני מרשה לעצמי לומר שאני מייחס חשיבות לכך שמי שעומד בראש הוועדה הזאת הוא הממונה על התקציבים במשרד האוצר, שיוכל בתפקידו הקבוע להטות שם לעבודה זו). ד) כל נושא עקרוני שיתעורר בקשר לפעולות ההעברה יובא ע"י יו"ר הוועדה הבינמשרדית להחלטת ועדת השרים לענייני ירושלים."

אנחנו עורכים גם בדיקה של האפשרויות להעביר משרדים מרכזיים של חברות ממשלתיות לירושלים. אנחנו עושים מאמצים להשפיע על מוסדות ציבור שיעבירו את מרכזיהם לירושלים, והדבר הכולט בעניין זה הוא הוועד-הפועל של ההסתדרות, שלפני זמן לא רב החליט החלטה (אולי אני צריך לומר "החלטה נוספת") להעביר את הוועד לירושלים.

החלטה ראשונה בעניין זה חוגגת כבר את יום-הולדתה העשירי.

היו"ר י. ארידור:

שר המשפטים ח. צדוק:

אין לי אשליות. אבל מה שבולט בעניין זה הוא שהקמנו ועדה משותפת של נציגי הממשלה, העירייה וההסתדרות, העוסקת בעניין זה, באיחור הקרקע, בקביעת הקלות הדרושות וכו'. והגוף הזה עובד. אינני יכול לומר מתי

שר המשפטים ח. צדוק:

זה יהיה, אבל אני יכול לומר שלא השארנו את ההחלטה הזאת על הנייר בלבד, אלא עשינו צעדים ממשיים לקראת המימוש האופרטיבי.

אנחנו משתדלים שירושלים תהיה

יותר ויותר המקום שבו מתכנסים כנסים בינלאומיים וכנסים ארציים ישראלים.

אשר לפיתוח התעשייה, מתוך השיקול

הדמוגרפי אנחנו רואים צורך לשים דגש מיוחד בפיתוח תעשיות עתירות-מדע, שימשכו לירושלים את האוכלוסיה שאנחנו רוצים לראותה בירושלים. בענין זה סיכמנו בוועדת השרים לירושלים כמה דברים בתחום ההטבות והתמריצים לתעשייה עתירת-מדע, שיעמידו את התעשיות עתירות-המדע במצב דומה למצב ההטבות והתמריצים הניתנים לתעשיות באיזורי פיתוח. קיבלנו החלטות בקשר להעמדת קרקע בירושלים לרשות התעשיות עתירות-המדע, וכן קבענו עם משרד השיכון הסדר מיוחד שיאפשר בתנאים נוחים שיכון לאנשי-מפתח בתעשיות אלו בירושלים.

כל חברי הוועדה בוודאי קראו על

שפע של תכניות של רשויות שונות לפיתוח ירושלים וסביבתה. בהמשך הדיון כאן בוודאי תשמעו על כך יותר פרטים. אני רוצה רק לומר כאן שיש לגבי הנושא הזה מחלוקת אחת, והייתי אומר שהיא מחלוקת קונצפטואלית שטרם הוכרעה: האם צריך לשים את הדגש בתיגבור האוכלוסיה היהודית בתוך ירושלים, בשכונות הקיימות ובאתרים הקיימים, ופיתוח השטח העירוני הנוכחי, או צריך ללכת בכיוון של ישובים ושכונות נוספים, מעין כוכבי-לכת מסביב לירושלים? מובן שהיה טוב מאד אילו יכולנו לומר גם זה וגם זה, מפני ששני הדברים טובים ורצויים. אבל במשאבים מוגבלים, גם של כסף וגם של כוח אדם, שאלת העדיפות היא שאלה חריפה.

אני מבקש לראות את הדברים שאמרת

כדברי פתיחה כלליים ביותר. ועדת השרים לעניני ירושלים איננה הממשלה של ירושלים. היא ועדת שרים שנועדה לדון ולהחליט בשאלות ספציפיות של ירושלים. אבל מתוך נאמנות למגמה, לעקרון ולחוק שירושלים היא חלק ממדינת ישראל, מן המינהל ומן המשפט שלה, פועלים בירושלים משרדי הממשלה, כל אחד באחריותו ובתחומו. ואני ממליץ שהוועדה, במסגרת הדיון הזה, תזמין את נציגי המשרדים העיקריים, שאמנה אחדים מהם: קודם כל משרד השיכון, האחראי לבניה בירושלים ואחרי ספציפית, כמשרד הממונה על החברה לשיקום ולפיתוח הרובע היהודי. נוסף לכך משרד הפנים, שהוא המשרד החולש על התכנון (היום יושב כאן מר קוברסקי לא בתפקידו כמנכ"ל משרד הפנים אלא בתפקיד אחר, שעוד אזכיר). בוודאי תדעו גם לשמוע על התעשייה בירושלים, מפי נציג משרד מסוה; בנוגע לצירי התנועה יוכל נציג מע"ץ למסור לוועדה פרטים יותר מלאים. יש בירושלים ובסביבתה הקרובה בעיות קרקעיות מסובכות, וייתכן שהוועדה תמצא לנכון לשמוע את נציג מינהל מקרקעי ישראל. וכמובן צריך לשמוע את נציגי האוצר בכמה דברים עיקריים לגבי חלקה של ירושלים, שלדעת צריך להבטיח אותה ספציפית בתקציבי הפיתוח של המדינה - כל הנושא של העברת משרדים, הן מבחינת שיכון המשרדים והן מבחינת העובדים המועמדים להעברה או אלה שבגלל העברת המשרדים לא יעברו, והפרוייקט של הר-הצופים שהוא נושא שבין משרד החינוך ובין משרד האוצר. מובן מאליו שהוועדה תרצה לשמוע גם את נציגי עיריית ירושלים.

ועדת השרים לעניני ירושלים, שאיננה

ועדת מומחים אלא ועדת שרים, מצאה לנכון להקים לעצמה מכשיר-עזר בדמותה של ועדת תיאום לתכנון ופיתוח איזור ירושלים וסביבותיה. ואני רוצה לקרוא לפניכם את ההחלטה של ועדת השרים בנושא זה, מה-10.8.76:

מחליטים - א) להקים ועדת תיאום

לתכנון ופיתוח איזור ירושלים וסביבותיה;

שר המשפטים ח. צדוק:

(ב) הוועדה תתאם את פעולות המשרדים והרשויות העוסקות בתכנון ופיתוח איזור ירושלים וסביבותיה.

(ג) הוועדה תפעל לפי הנחיותה העקרוניות של הממשלה ושל ועדת השרים לענין ירושלים.

(ד) ועדת התיאום תהיה מורכבת כדלקמן: נציג משרד הפנים; נציג משרד השיכון; נציג משרד האוצר; נציג משרד הבטחון; נציג יו"ר ועדת השרים לעניני התיישבות; נציג מינהל מקרקעי ישראל; נציג משרד התחבורה; נציג משרד העבודה; נציג עיריית ירושלים.

(ה) מנכ"ל משרד הפנים יהיה יו"ר ועדת התיאום. מרכז ועדת השרים לענין ירושלים ישתתף בדיוני ועדת התיאום. כן ישתתף בדיוני הוועדה נציגו של כל משרד שאינו מיוצג בוועדה ושענין העומד לדון בוועדה נוגע לו.

(ו) כל תכנית תובא לדיון במוסדות התכנון המוסמכים על-פי חוק התכנון והבניה, בדרך הבאה: החלק של התכנית המתייחס לשטח השיפוט של עיריית ירושלים יידון בוועדה המקומית לתכנון ולבניה של ירושלים ויקבל תוקף לאחר אישור הוועדה המחוזית, לפי ההליכים הקבועים בחוק. החלק של התכנית המתייחס לשטחים המוחזקים בידי צה"ל יידון ויאשר בוועדת התכנון המיוחדת שתקום מכוח החלטת הממשלה מס' 747 א' מיום 18.5.75 בענין איזורי תכנון מיוחדים ביהודה ושומרון.

(ז) משרדי הממשלה וכל הרשויות העוסקות עתה בהכנת תכניות בתחומי איזור ירושלים וסביבותיה יביאו אותן בפני ועדת התיאום.

(ח) ועדת התיאום תקדים את הדיון בפרוייקטים מיוחדים דחופים שנקבעו ע"י הממשלה או מטעמה, במגמה לאשר ביצוע מהיר עוד לפני השלמת התכנון הכולל.

(ט) ביצוע הפיתוח והביצוע בהתאם לתכנית המאושרת יהיה בידי משרדי הממשלה והרשויות המוסמכות עפ"י חוק. כל משרד ורשות - בהתאם לתפקידיו ובמסגרת תקציבו המיועד לכך.

ביקשתי שמר קוברסקי, בתפקידו זה כיו"ר ועדת התיאום, יבוא לפני הוועדה ויספר לה על עבודת הוועדה הזאת.

ה. קוברסקי:
אני רוצה להצביע על כמה נקודות עיקריות ועל בעיות ונושאי ט. פול הנגזרים ממה שהזכיר שר המשפטים בסוף סקירתו.

הוועדה שנתמנה ע"י הממשלה לפי המלצת יו"ר ועדת השרים לענין ירושלים מטרתה העיקרית להביא לידי תיאום בין המערכות השונות הפועלות בשטח, בין עפ"י סמכויות הנובעות מחוקים או ממעמד ציבורי, ובין מתוך העובדות העיקריות הקשורות בתכנון ובפיתוח העיר וסביבותיה.

ועדת השרים חרגה כאן מתחומים מדיניים גיאוגרפיים, ולמעשה ביקשה מוועדת התיאום לטפל ביחידה איזורית טבעית רחבה יותר. משום שהענין של ירושלים איננו בא על פתרון רק בטיפול בגבולותיה המוניציפליים או בתחומי התכנון של העיר בלבד, אלא בסביבתה הקרובה ואפילו הרחוקה יותר. אנחנו עוסקים בחבל-ארץ שחלים עליו חוקים שונים, וגם אותו חלק שהיה בתחומי מדינת ישראל וחלים עליו חוקי המדינה מחולק עפ"י ארגון המדינה וחוקיה ליחידות הנתונות לשיפוט של גופים סטטוטוריים שונים. קשורים כאן: הוועדה

ח. קוברסקי:

המקומית לתכנון ובניה של העיר ירושלים, מספר ועדות מקומיות נוספות בתחומי מדינת ישראל, שטחים שהם בתחומים של הממשל הצבאי. והוועדה נתבקשה לעסוק בראיה כוללת, בעיקר להבטיח שולחן משותף לכל המערכות המשפיעות על עיצוב התכנון, על יסוד ראיה כוללת של איזור גדול יותר, של גישה אינטגרטיבית, ושל בדיקת זיקות והשפעות הדדיות.

הדבר איננו פשוט כלל ועיקר. ולא רק משום שמדובר כאן בהפגשת גורמים שכל אחד לעצמו הוא בעל סמכות. אלא משום שקיימות גישות שונות לנושא. המגמה העיקרית היתה לנסות ליצור מכנה-משותף של גישה, שאח"כ יקבל את תקפו ע"י החלטת ועדת השרים לענין ירושלים.

שד המשפטים הזכיר את הבידור שנתקיים בנוגע לפיתוח ירושלים מתוכה ובתוכה, והזיקה שבין הגישה הזאת ובין תמיכה במתן דגשים מחוצה לה. אבל אפילו לגבי ירושלים עצמה בתחומי השיפוט והתכנון שלה קיימות גישות שונות לגבי דגשים בתוך העיר: האוריינטציה הצפונית לעומת האוריינטציה הדרומית, וכו'. אתם בוודאי זוכרים שעוד רה"ם גולדה מאיר מינתה בשעתו את ועדת גפני, שעשתה ניסיון לברר את חילוקי הדעות הללו, וקשה היה להכריע בהם עד עצם היום הזה, והמחלוקת בעינה עומדת. זוהי מחלוקת הנובעת גם מתוך הערכות תכנוניות שונות של מומחים ובעלי מקצוע, והיא קשורה גם בשאלה של כושר ההעמסה של משאבים ואמצעים ובצורך לתת עדיפות לגישה א' על פני גישה ב'. לכך קשורים גם המאויימים של הגוף הייצוגי של תושבי העיר עצמם, עיריית ירושלים, שמתוך ראיית הצרכים של העיר כיחידה אורגאנית רוצה לתת ביסוס והדגשה לדברים שלהערכתה יש להם משקל אורגאני מיוחד.

מה בנוגע לגישות פוליטיות? ב.צ. קשת:

על זה אינני מדבר, כי זה לא בסמכותי. אבל אני מתאר לעצמי שבעיריית ירושלים, כמו בכל גוף ציבורי נבחר, יש בדקע גם ראיות פוליטיות שונות של מרכיביה של העיריה.

ח. קוברסקי:

לדעתי נעשו בחדשים הללו כמה נסיובות, שהחשוב שבהם הוא לדעתי עצם הישיבה המשותפת. כי עד עכשיו לא היתה מורגלות להיפגש ולערוך עיסות בין גורמים שונים. באותן ישיבות נתבקש כל גורם להגיש את תכניתו לדיון משותף באותה מערכת, שהיא מגוונת.

אחת ההנחיות של יו"ר ועדת השרים לענין ירושלים היתה שהבידור הזה, שהוא ממושך ומחייב גישה איטית מסוימת הנגזרת מן הדיסציפלינה הזאת, יתקיים כך שפרוייקטים שהם על סף ביצוע לא יעצרו, כדי שהמעשה שצריך להיעשות לא יידחה בגלל העיון-מחדש. והנחיה נוספת: שכל החלטה תהיה חוליה בגישה-אב קונצפטואלית מוסכמת.

במסגרת זו נדונו שני נושאים עיקריים בוועדה בשלב זה: (1) נושא התכנון והפיתוח באיזור גבעון וסביבתו; (2) בעיות כבישי הגישה לירושלים.

בנושא הראשון יש מספר הצעות בתוך המערכת הממשלתית, ואי-אפשר היה בפורום המייעץ הזה להכריע. אבל נעשה דבר אחד חשוב: נותחו כל ההצעות והגישות השונות בענין זה בצורתא, והוסכם על סימון-בצורתא של יתרונות וחסרונות לגבי כל ההצעה. כלומר, גם אם יש הצעות שונות, יש הסכמה של כולם לגבי ההערכה של כל הצעה בנפרד, על יתרונות וחסרונות. למשל: אם מדברים על ישובים עירוניים -

ח. קונרסקי :

היתרון הוא מבחינת ביצור בטחון וכו' של יצירת עובדה בעלת משמעות; לעומתם החסרונות המשפיעים על הפיתוח הפנימי של העיר ירושלים וכו'. ברובנו גם בעיות של זמינות קרקע והקלות או הקושי הכרוכים בכל אחת מן הצורות הללו - ולא אכנס לפרטים. זאת העזרה שהוועדה הזאת צריכה להגיש על-מנת שוועדת השרים לענין ירושלים תוכל לקבל הכרעה, גם בעלת משמעות מדינית.

בנושא השני, ענין הכבישים, היתה הסכמה עקרונית על סימון העדיפויות: הכביש הצפוני קודם לכביש הדרומי. כבר ניתנה הנחיה למע"ץ לתכנן תכנון מפורט לא רק את הנת"ב האחד, אלא גם את הנת"בים הנוספים, כשיש הבנה שהמשך הפיתוח יושפע גם ממערכת של אמצעים שתעמוד לרשות המדינה לענין זה. בימים אלה אנו עומדים לסיים את השלמת הבירור, וכאן תהיה המלצה ברורה וחדה גם על עדיפות, אם כי ברגע האחרון נתעוררו כמה קשיים בנוגע לבעיות של זמינות קרקע. כי אנחנו מחפשים תמיד דרך שתוביל לקדמת אפשרות של ביצוע מהיר, והנושא של זמינות קרקע הוא אחד הנושאים החשובים בענין זה.

רוב ההחלטות שנתקבלו בוועדה עוד עכשיו נתקבלו מתוך קונסנזוס כמעט מלא של כל הגורמים. זה כשלעצמו דבר חשוב, כי במקום שמוסיף להתנהל ויכוח - המציאות מוכיחה שהביצוע לא יכול להתקיים.

הנושא השלישי שאנחנו מתכוונים עכשיו להביא לוועדה הוא הנושא של התכנון והפיתוח של העיר ירושלים עצמה, תוך ראיית הזיקות שבינה ובין הסביבה. עיריית ירושלים לא ששה בשלב ראשון להיכנס לבירור זה בטרם ביררה עם גורמי התכנון האם יש הבנה מוקדמת לגבי התפישה התכנונית הכוללת. הקדשנו את החדשים האחרונים לבירורים מפורטים מאד עם ראש העיר ומגניו ואנשי התכנון בעירייה לבקרה מוקדמת של הצעת תכנית המתאר של ירושלים (שהכנתה נמשכה הרבה מאד שנים ורק עכשיו הגיעה לשלב של סיכום הצעה). היו חילוקי דעות עקרוניים מאד בין אנשי התכנון שלנו ואנשי התכנון של עיריית ירושלים. אני שמח לציין שבפגישות הרבות שהיו לנו הגענו להסכמה ברוב הדברים. הגענו כמעט להסכמה בנוגע לבעיה של מרכז העסקים, בנוגע לבעיה של מרכזי-משנה, בנוגע לדרכים. פגישה נוספת אחת נשארה לנו כדי לברר על המוגמר, על הסכמה בין המתכננים של משרד הפנים ושל העירייה. ואני חושב שהסיכומים שנתקבלו מאפשרים להגיש עכשיו את תכנית המתאר של עיריית ירושלים לוועדה המקומית ולוועדה המחוזית. עכשיו יוכל הנושא לבוא לוועדת התיאום כאחד הנושאים המרכזיים. אבל ראינו צורך לעשות כאן פעולות הכנה, ולכן הוקדש המאמץ בחדשים האחרונים כאמור בעיקר בכיוון זה. כי בלי מאמץ של הידברות עם עיריית ירושלים אי-אפשר יהיה להמשיך. ואני רוצה לומר שהמאמץ להידברות ולשכנוע היה הדריש. יש לנו היום כמעט מצע של הבנה מלאה לצורך המשך התהליך הזה.

אבל יש כאן מספר דברים שאנחנו עוד דורשים מן העירייה. חשוב מאד שבאיזורים בעלי רגישות מיוחדת בתחום התפישה התכנונית לא ייקבעו עובדות הסותרות את המגמות. ורשנו מעיריית ירושלים לכונן מערכת פיקוח מונע, כדי למנוע יצירת עובדות מוגמרות בניגוד לחוק ובניגוד לקונצפציות עירוניות בגישה הכוללת המוסכמת הזאת, ויש כמה איזורים רגישים כאלה. כמוכן, כל עבירת בניה ראויה לתגובה. אבל אם רשאים אנו לסווג - יש מקומות שבהם הדברים הללו יכריעו בסופו של דבר את כיוונו הפיתוח וההתפתחות, וזהו אחד הנושאים שאנחנו עומדים לבקש מעיריית ירושלים לתת לו עדיפות בהתארגנות והבטחת מצב ונטילת אחריות, שיוכלו לקבל החלטות שלא תחת נסיבות של העמדה בפני עובדות.

הנושא הבא יהיה הויכוח בין האוריינטציה הצפונית והדרומית. ליד ועדת התיאום הופעל צוות בין-מקצועי, בלתי תלוי הן במערכת התכנון של משרד הפנים והן במערכת התכנון של העירייה, אלא הוא פעל כגורם שנתבקש להגיש שירותים לצורך

ח. קוברסקי:

עבודת הוועדה. מר אריאלי הרכיב בענין זה צוות מעולה. הצוות הזה הגיש את הערוץ, לאחר בדיקה עצמאית ובלתי תלויה, לגבי מקומות רגישים ועדיפות בעיר, הערות שלמעשה אישרו - כאמור, על יסוד בדיקה עצמאית בלתי תלויה - את הגישה של משרד הפנים ואגף התכנון שלו עוד בוועדה לפני ובבירור עם העירייה, ושלגביו הייתה התנגדות רבה מצד העירייה.

ד. קורן:

אולי תואיל להטביר את ענין האוריינטציה הצפונית והדרומית.

ח. קוברסקי:

עוד לפני 4-5 שנים הייתה מחלוקת בין שתי גישות בתוך המערכת הממשלתית: היכן צריך לשים דגש בהקצאת משאבים ובפעולות אי כלום, האם בדרומה של העיר, או בצפונה. גורמים כמו משרד השיכון ונדמה לי גם עיריית ירושלים, ובמידה מסוימת גם משרד האוצר, נטו יותר לאוריינטציה הדרומית. משום שטענו שהתשתית שם במצב המאפשר לכוון לשם פעילות ביתר קלות. סיטנו גם בעיות שנגזרות ממצביאותו של המרכז העירוני ושלל הבעיות האורבניות, וברקע היתה גם השאלה היכן תהיה בכל זאת התנגדות קלה יותר להתקדמות בביצוע. לעומת זה, אנשי משרד הפנים, ונדמה לי גם מינהל מקרעי ישראל, חייבו עשייה מיידית ודחופה דווקא בצפון. ראשית, בגלל הצורך להבטיח קשר בין נווה-יעקב והגבעה-הצרפתית. שנית, בצפון עשויות להיקבע עובדות, בדין או בניגוד לדין, שאח"כ יקשה לשנותן, ולמעשה זהו איזור הרגישות התכנונית של העיר, הקשור גם בבעיית ההתקשרויות של דרכי הגישה לעיר. זאת תהיה כאמור אחת הבעיות שיצטרכו לבוא לכלל הכרעה לאחר הדיון הכולל בתפיסת-האב של תכנית המתאר של ירושלים.

עוד עובדה אחת: אתם בוודאי

זוכרים שמיד לאחר איחוד העיר מינה שר הפנים המנוח משה חיים שפירא ועדה מיוחדת שתכננה את איזור העיר העתיקה וסביבתה (תכנית עמ/9). הוא צירף אז את שטח השיפוט של ירושלים, אבל לא את תחום התכנון של הוועדה המקומית. התכנית הזאת הוכנה ע"י ועדה מיוחדת ליד הוועדה המחזית. הכנתה נסתים כבר לפני שנים אחדות. בשלב מסויים היה לחץ מצד ועדת הפנים לבטל את הוועדה המיוחדת ולצרף זאת לשטח של הוועדה המקומית; משרד הפנים כיבד את ההחלטה הזאת, והעביר את הנושא לטיפול הוועדה המקומית, אבל רק לאחר שבשלמה הכנת התכנית. אני שמח לציין שהתכנית הזאת, לאחר שהושלמה, עברה את תהליך ההפקדה, עברה את תהליך הדיון וההתנגדויות, ובימים אלה משלימים את הכנת התשריט לשם פתן חוקף לתכנית הזאת, לאיזור שהוא למעשה האיזור הרגישי ביותר - העיר העתיקה וסביבותיה הקרובות. זה יתן לדעתי אפשרות לפתח את האיזור הזה עפ"י תפיסה תכנונית מעודכנת. בעוד שתכנית המתאר של העיר בגבולותיה הקודמים היא למעשה משנת 59-1955, והעירייה באה עכשיו להציע חיקון לתכנית, כולל ומעורבן, למצב של היום.

א. רובין:

הנושא של ירושלים הוא אולי אחד הנושאים שאפשר לדבר עליהם לגופם, כי כולנו ניצבים מצד אחד של המתרס, גם אם יש דברי ביקורת או הסתייגות לפרט זה או אחר. וגם אם אומר כמה דברים שיישמעו קצת קשים - הייתי מבקש לראותם כדברים הנאמרים מצד זה של המתרס.

אינני יודע אם כולנו חודרים אותה מידה של ראגה למה שקורה לירושלים. יש מי שאומר שלא הזמן חולף אלא אנחנו חולפים והזמן נשאר במקומו. עובדה שעברו עשר שנים מאז איחוד ירושלים, והמספרים-ששמענו מדאיגים מאד. נכון שנעשו דברים עצומים בירושלים - הר-הצופים, בניה וכו'. דוד הורוביץ באחד מספריו

א. רובין:

כתב איך צריך להעריך הישגים: ברור שנעשו דברים. אבל כדי להעריך ודוש סטנדרט, והוא אמר: הסטנדרט הוא מה שצריך היה לעשות ולא נעשה.

זכורה לי סדרה של פגישות ב-1968

עם שר הקליטה דאז, מי שהוא היום שר הבטחון. הוא יצא אז בסיסמה של 200 אלף עולים לירושלים תוך 4 שנים. כתפקידי שמילאתי אז בממשלה ניסיתי לשכנע אותו במספרים ובעובדות שבמאמץ עליון של הממשלה ניתן להכפיל את אוכלוסיית ירושלים, בכלים המתאימים, תוך 13 שנה לפחות, וגם זה לא ע"י 200 אלף עולים אלא ע"י 200 אלף תושבים, וגם אז הכפלת העיר מ-200 אלף ל-400 אלף תושבים פירושה הקמת עיר שלמה חדשה, הקמה תוך 13 שנים של אותו מספר בתים, כבישים, עסקים, בתי-ספר וכו' שהוקמו בירושלים במשך אלפיים שנה. ומה גם שהדבר קשה יותר בעיר שכבר קיימת, ובפרט שהמספר הזה נראה היה אז בעיניו כמינימליסטי. שר הבטחון לא קיבל אז את דעתי, ובסופו של דבר הסכים לפשרה: 7-8 שנים במקום ארבע שנים. היום, אחרי 10 שנים, גדלה האוכלוסייה היהודית בירושלים ב-30% בלבד. אינני רוצה לכנות זאת בשמות, אבל קרה בירושלים דבר שלא צריך היה לקרות. ואם שר המשפטים אומר: לקבוע עובדות שיעשו למחיי-אפשרית את חלוקתה מחדש של ירושלים - אני חרד לומר זאת, אבל טרם נקבעו העובדות הללו, לא מבחינת הבטחון ולא מבחינת כוח האדם. לכן אני חרד, ואני סבור שמבחינה לאומית צריך להפיק לקחים מעשר השנים שעברו, וצריך לקבוע מה ואיך לעשות בחמש השנים הבאות שיהיו שנים קריטיות, בקצב אחר, המחייב שיטות אטריות לגמרי, בנושא לא של עיבוי ירושלים והדברים שדיבר עליהם סר קוברסקי אלא בנושא של פיתוח ותכנון העיר עצמה, כדי לאחד אותה אחת ולתמיד.

אני שומע שיש התקדמות רבה

בתחומים שונים. אבל עובדה שבמשך עשר שנים היו הרבה ועדות שבקרו נושאים, ולא נפלה הכרעה. לדעתי כל החלטה היתה טובה יותר מחוסר החלטה. ואני מובר על שלושה נושאים עיקריים:

- ראשית, קצב הגידול של ירושלים.
- כמה הושקע בשאלה האם ירושלים תגדל בשלושה או בארבעה או בחמישה אחוזים. ההפרש באחוזים לכאורה נראה קטן מאד. אבל המשמעות בכסף מתבטאת במיליארדים. כל משפחה נוספת פירושה 250 אלף לירות בדיור, פירושה 250 אלף או 300 אלף לירות במקום העסוקה, בתשתית הנדרשת לכך, וכו'.
- כל אלף משפחות פירושו הרבה-הרבה כסף, וגלי החלטה כזאת אי-אפשר לתת הנחיות למשרדים השונים. כי כיום אין הנחיה לפי איזה קצב יפעלו המשרדים, אם לפי קצב גידול של 3% או של 4%. ואחרי 10 שנים טרם נתקבלה החלטה קונצפטואלית אם הצפון, הדרום או מרכז העיר הוא שיודגש.

ראיתי את שבע האלטרנטיבות למרכז

העיר, מעובדות עוד לפני שבע שנים, עם כל ההשלכות התכנוניות והכלכליות. מה קרה בינתיים? בינתיים אין לנו מרכז עיר. בסופו של דבר ייווצר מצב שירושלים תהיה העיר היחידה שהמרכז שלה יהיה מחוץ למרכז. כי המרכז שלה התפשט בינתיים לרמות-אשכול, למושבה-היוונית, למושבה-הגרמנית, לקריית-משנה וכו'.

מה רע בזה?

היור י. ארידור:

א. רובין:

זה רע מאד-מאד. מכיוון שלעיר יש שני דברים: יש לה אנטומיה, ויש לה פיסיולוגיה. והפיסיולוגיה של העיר התעוותה לגמרי. יש לך מרכז-עיר שהוא מת אחרי שעה חמש אחה"צ, כי אין לך בו מגורים כלל. מצד שני יש לך עסקים ומשרדים באיזורים שתוכננו למגורים, כשתשתית התחבורה, החניה וכו' איננה מתאימה לתנועה מוטורית של עסקים לעומת מגורים, ועומס

א. רונן:

התבונה איבנו נמצא בכבישים כפי שתכננת, ואת הכבישים באיזורי המגורים הללו שיש בהם עתה עסקים ומשרדים אינך יכול להרחיב. וזה בשעה שמרכז העיר כאמור מתנוון, ונוצר בו בזבוז ענק של ושתית שהכנת במרכז העיר ושאינן בה שימוש - כל זה משום שלא קיבלת החלטה מה לעשות במרכז ירושלים. הוא הדין בצפון-דרום. ומשרד הפנים עושה כל מאמץ לעכב דברים שאינם לפי רוחו, כשמאידך אותו משרד שאיננו רוצה לפעול לפי רוחו של משרד הפנים איננו דוחף מצידו לכיוון אחר, ואז הפעילות מתעכבת משום שאין החלטה ברורה. זה מה שקורה בירושלים.

נושא אחר שאין לגביו החלטה הוא העניין של תכנית-האב לירושלים. כאן הוכנה הצעה עוד בשנת 1968, אחרי ארבע שנות עבודה ומיליוני לירות הוצאה. נכתבו שני ספרים נהדרים - ואין החלטה. איך אפשר לפתח עיר בלי תכנית-אב? אפשר אולי לפתח כך עיר כמו תל-אביב, שאוכלוסייתה יורדת. אבל כשיש לך יעד של הוספת עוד 150 אלף תושבים - אינך יכול בלי תכנון פיסי. ואחרי 10 שנים אין לנו עוד הצעה לתכנית מתאר. מה שעומד היום להחלטה זה קווים של תכנית מתאר, לא ברמת פירוט של תכנית מתאר. ועוד תהיה לך דרך ארוכה עד שתגיע לתכנית מתאר כחוק.

כשאני שואל את עצמי מדוע זה כך, אני נראה כדון-קישוט, אבל אני חוזר על מה שאמרתי בזמנו לשר הקליטה ולראש עיריית ירושלים: כל מה ששמענו היום - כל זה דברים יפים מאד. אבל זה לא יביא אותנו למטרה. שר המשפטים בצדק לא נתן תפקיד אופרטיבי לוועדת השרים לעניין ירושלים. אם אתם רוצים באמת להתעמק בנושא ולקבוע מה פירוש הדבר הגדלת האוכלוסייה בחמש שנים במאה אלף נפש - צריך לקחת נייר ועפרון ליד ולעשות חשבון מדוייק: פירוש הדבר שיבואו כך-וכך עובדים נוספים, דרושים כך-וכך בתי-ספר, חנויות, מרכזי בידור, כבישים וכו'. את זה אי-אפשר לבצע תוך מתן סמכות ואחריות לכל משרד ממלתי במדינת ישראל. ועשר שנים צריכות להוכיח משהו. דבר כזה לא ייתכן בשום פנים ואופן במסגרת המבנה הקונסטטוציוני-קואליציוני של מדינת ישראל. ומכיוון שאני רואה את התפקיד בעוד חמש שנים ככפול ממה שעשינו בעשר השנים האחרונות - צריך לקבל אחת ולתמיד החלטה אמיצה ובלתי שיגרתית, אם באמת אנחנו מאמינים שיש לנו בעיה בירושלים, החלטה האומרת שהדבר הזה לא ייעשה באותם האמצעים שבהם הוא נעשה בכל מקום אחר. ובשעת חירום זו, אפילו לתקופת זמן מוגבלת, אנחנו חייבים להגבין שמה שצריך לעשות בירושלים לא ייעשה רק ע"י ועדת תיאום זו או אחרת. משום שמידת התיאום הדרושה למפעל כזה היא בעצמה הרבה יותר גדולה מכפי שיכולה ועדה לעשות. ואנחנו חייבים להגיע למסקנה שצריך להקים, ומהר, כלי שירכז את המשאבים של המשרדים השונים, כדי לאזן ביניהם. נכון שהתקדמנו בעניין זה כשמשרד השיכון קיבל יותר סמכויות מכפי שהיו לו קודם. אבל משהו חייב סוף-סוף להבין שכאשר בונים שכונות כמו קריית-מנחם ועיר-גנים וכו' עם 80 אלף נפש - יש לנך השלכה על שדרות הרצל, ומוכרח להיות איזון בין המשאבים. ובמקום לבנות את הבתים ואח"כ לקחת שתי דירות בקומת הקרקע בשביל גן-ילדים - מוטב לבנות מלכתחילה שתי דירות פחות, ולבנות מראש גן-ילדים, כמו שצריך. ואותו דבר לגבי פיתוח התעשייה. אמרו: בתי מלון, ואמרו: תעשייה. לכו לראו! את תעשיית הטקסטיל ואת התעשייה הקלה בירושלים. מי עובד שם? הנתונים על מספר העובדים הערביים בירושלים מוטעים כלפי מטה. כבר היום יש אלפי עובדים מהשטחים שכבר מתגוררים בירושלים. 500 עובדות מחברון כבר עובדות ב"טריומף", ופירוש הדבר בעוד זמן קצר עוד כמה אלפי תושבים ערביים בירושלים.

אני חוזר אפוא ואומר: המבצע של ירושלים לא יצלח בידנו אם לא יהיה לנו כלי כמו רשות-עמק-טנסי. בשעתו הצעתי להקים רשות ממלכתית לפיתוח ירושלים, למבצע המסויים של בניית ירושלים, בניית עיר חדשה. למעשה החליטה הממשלה לבנות עיר חדשה בירושלים. אבל לא ייתכן לבנות עיר חדשה בשיטות הקיימות.

הצרה היא שהיא לא החליטה. אין החלטה.

י. חסיר:

א. רונן:
 ראיתי מה אמר לאחרונה ראש
 עיריית ירושלים על הממשלה.
 ודבריו אינם נראים לי. שלוש שנים שאין בירושלים מהנדס עיר. זהו
 דבר שהדעת איננה תופשת. ואם אני מדבר על כלי כמו רשות או מינהל
 לתכנון תפיתוח ירושלים - אין לי ספק שצריך לחזור על הנסיון של הוועדה
 המיוחדת.

ד. קורן:
 יש לך רשות לשכונת סמילא. מה
 קורה אהה?

א. רונן:
 זאת ההוכחה. על יסוד התפישה
 הזאת הוחלט שלא יזור מסויים יהיה
 גוף שיש ידו כל הסמכויות לאותו איזור, המאזן את כל האינטרסים ואת
 כל הגישות של כל המשרדים. כי אז יושבים ליד שולחן אחד, עם תקציב
 אחד ועם יכולת ביצוע אחת. זאת בדיוק הדוגמה, כשמינהל מקרקעי ישראל
 ומשרדי השיכון, התחבורה, התיירות והעיריה יושבים יחד ואומרים: כל
 התקציבים שלנו המיועדים לאותם 100 דונם - ימצאו ביד אחת, כולל
 התכנון. ומה שאפשר לעשות לגבי שטח של 100 דונם, אפשר לעשות לגבי
 שטח של 90 אלף דונם.

אינני מציע להפקיע את חוק
 התכנון והבניה. אבל אחרת לא נבצע את התפקיד הזה של עיבוד תכנית
 מתאר ברמה כזאת של אינטגרציה של התכנון והביצוע במרחב עירוני אחד.
 בעוד חמש שנים, ב-1982, לא נשיג את המטרה אם לא נעשה צעד נחשוני
 במחשבה בנושא זה של ירושלים. ואינני מדבר כאן על הכנסת ועל חקיקה
 הייצוגי בנושא זה. זאת היתה המטרה של הצעתי לסדר-היום: שהכנסת תדון
 בעניין, ותביע את דעתה. זאת ההצעה היחידה שיכולה לקדם את הנושא בקצב
 הדרוש בחמש השנים הקרובות.

י. תמיר:
 הצעה לסדר: אני מציע שנבחר
 בוועדת משנה שתגיש למליאת
 הוועדה תוך שבועיים נתונים על הנושא, כפי-וטת-מסקנות. משום שדיונים
 רחבים במכלול הנושא של ירושלים הם נושא חונק-עולם, ומוטב שתקום
 לענין זה ועדה מצומצמת, שתיכנס לפרטים. כיוון שח"כ רונן העלה את
 הנושא בצורה עניינית ורחבה, ודבריו דורשים עיון ובידור מעמיק יותר,
 דבר שיוכל להיעשות ביתר יעילות בוועדת-משנה מצומצמת.

הי"ר י. ארידור:
 אין התנגדות להצעת ח"כ תמיר,
 ובסיום הישיבה נרכיב את ועדת
 המשנה. בינתיים נשמע שאלות ותשובות בעקבות הסקירות ששמענו היום.

ב.צ. קשת:
 יש לי שאלה כללית אחת לשר
 המשפטים: האם אתה שבע-רצון
 מהמצב? ואם לא - איך אתה חושב בכל זאת שאפשר לקדם את הענין הזה?
 ואני מתכוון יותר לרוח הנושא, ולא לפרטים.

הי"ר י. ארידור:
 לי יש שלוש שאלות לשר:
 (1) מה מידת הדיוק בידיעות
 שהובאו לוועדת הפנים על "התנחלות" ערבית עם תווי מכוון בתוך ירושלים,
 בצד המזרחי ע"י השילוח? ומה נעשה בענין זה?

(2) מה נעשה כדי שהמוסדות
 השיפוטיים המוסלמיים בירושלים, במידה והם מטפלים בעניינים של תושבי

היו"ר י. ארידור:

מזרח ירושלים (להבדיל מהיותם בימ'ש המטפל בעניינים של תושבי יהודה-
ושומרון) יפעלו בהתאם לחוקי מדינת ישראל?

(3) מה נעשה כדי שמערכת החינוך בעיר-המזרחית תהיה זהה בהתאם למערכת החינוך המקובלת בתחומי מדינת ישראל?

שר המשפטים ח. צרוק:

לשאלה של ח"כ קשת אני יכול להשיב במלה אחת: אינני שבע-

רצון. אינני יודע מה הייתי חושב ב-1968 על המספר שנקב בו שר הקליטה אז, אילו בודקתי אותו אז. היום המספר בוודאי נראה מוגזם. אני מניח שגם אז הייתי אני מסתפק ביעדים צנועים יותר. אבל היעד הצנוע ביותר: לקיים את הפרופורציה באוכלוסיה ולהגדיל במקצת, באחוזים לא גדולים, את אחוז האוכלוסיה היהודית בירושלים - גם היען הזה לא הושג במלואו. משום כך אני יכול אפוא לומר בהחלט שאינני שבע רצון. ואחרי הנסיון הקצר שלי, של שנתיים-וחצי, כיו"ר ועדת השרים לירושלים אני יכול לומר שאני רואה את הבעיה בשני תחומים:

ראשית - תקציבים. למבצע זה

דרושים תקציבי-ענק. אני יודע שלפני ועדת השרים לענייני כלכלה יהיו חוץ ימים ספורים שתי הצעות-החלטה; האחת להבטיח את חלקו של הגליל בתקציבי הפיתוח של מדינת ישראל, והשנייה - להבטיח את חלקה של ירושלים וסביבתה בתקציבי הפיתוח של מדינת ישראל. אם מישהו יאמץ הצעת-החלטה להבטחת חלקו של הנגב בתקציבי הפיתוח של מדינת ישראל - אני חושב שנגיע פחות או יותר למאה-אחוז.

שנית - התפקוד והליך קבלת

ההחלטות, וזה הנושא שהעלה באופן ברור מאד חבר הכנסת רוצן. אינני חייב לקבל בכל פרט ופרט את הפתרון שהוא מציע. אבל אני מקבל את הנחת-היסוד שאי-אפשר לעשות גיבולות בירושלים כשהשיטה היא של כל משרד ומשרד בתחום אחריותו, עם תיאום פחות-או-יותר מוצלח של ועדות שרים הנעזרת בוועדת קוברסקי. והנושא הזה, שלכאורה הוא נושא ארגוני, יורד לשרשו של הענין, והוא מחייב שינוי. אני מקיים שזה יהיה אחד הנושאים שהוועדה תתן עליו את הדעת בשלב הסיכום שלה - ואנחנו רוצים להשתתף במחשבה זו.

את החשובות לשאלות הספציפיות

של היו"ר אני מבקש רשות לתת באחת הישיבות הבאות של הוועדה. למשל: בענין מערכת החינוך אעדיף שהתשובה תינתן או מפי נציג שר החינוך, או לפחות על דעתו. הוא הדין בשאלות האחרות.

ב.צ. קשת:

בהזדמנות זו אבקש תשובה לשאלה נוספת: קיבלתי פניה, ואני עוקב אחר הענין הזה כבר למעלה משנה: קבלן יהודי מירושלים, שעבר את כל שבעת מדורי הגיהנום של כל הוועדות וקיבל אישור לבניה - מטורפים לו את הבניה בעיריית ירושלים בצורה מוזרה ביותר. ביקרתי בשטח; בשטח יוצרים עובדות ללא רשיונות, ואילו אדם עם רשיון ועם קרקע איננו מקבל אפשרות לבנות. זה משהו מוזר מאד.

היו"ר י. ארידור:

אני רוצה להודות לשר המשפטים. נשמע עכשיו את נציג עיריית

ירושלים.

א. שריג:

אינני רוצה להיכנס לגופם של דברים. את כל הדברים ששמענו כאן היום אעביר לראש עיריית ירושלים העומד לחזור מחר ארצה, ואני

א. שריג:

מקווה שהוא יוכל להשתתף בישיבה הבאה. אני גם מקווה שבועות-המשנה יוכל להשתתף גם נציג קבוע של עיריית ירושלים.

רציתי רק להעיר לשאלה מדי מידת הדיוק בנתונים שהובאו על "התנחלות" ערבית לאורך נחל קדרון: מה הם אותם הנתונים?

הי"ר י. ארידור:

הובא ליניעת הוועדה שיש "התנחלות" ערבית בלתי חוקית, מהשילוח ונחל-קדרון לעבר העיר. אינני זוכר שהובאו מספרים, אבל הובאו נתונים לפיהם גילו אף בצילומי-אוויר תווי שהוא פרי תכנון. דבר זה אושר ע"י כל הגורמים שהשתתפו באותה ישיבה של ועדת הפנים. הנתונים הובאו מלכתחילה ע"י העתונאי אליהו עמיקם, אבל עיקרי הדברים אושרו כאמור ע"י כל הגורמים, כולל מר טולדנו ומר זורע.

עכשיו להרכב ועדת המשנה. אני מציע ועדה מצמצמת, שתתפק באיסוף עובדות ולא חציע מסקנות, כדי שתוכל באמת לסיים תוך שבועיים. ואני מציע ועדה בת שלושה: ח"כ יוסף חמיר - יו"ר; וחברים: ח"כ א. גיבלבר וח"כ א. ורדיגר. ח"כ אליעזר רונן יוזמן כמובן לישיבותיה של ועדת המשנה. יו"ר ועדת המשנה יזמן את כל הגורמים הנוגעים לענין, כולל משרדי המטלה, העיריה וכו'.

א. רונן:

אני רק מציע שקודם בשלים את שמיעת הדברים במליאת הוועדה ע"י שמיעת דבריו של ראש עיריית ירושלים, ומר בלקינד בנושא התעשייה בירושלים.

הי"ר י. ארידור:

אינני מתנגד, אם אכן מדובר בשמיעת דברים בלבד ולא בניהוח בעיות, בהמשך למה שעשינו היום.

י. חמיר:

אני רק מבקש לתת לוועדת המשנה שהות של קצת יותר שבועיים, כיוון שבשבוע הבא אני עומד להיעדר מן הארץ למספר ימים.

מחליטים:

להקים ועדה משנה שתשמע את כל הגורמים הנוגעים בנושא ירושלים, ותביא למליאת הוועדה את הנתונים. הרכב הוועדה: י. חמיר - יו"ר; חברים: ח"כ א. גיבלבר וח"כ א. ורדיגר.

(הישיבה ננעלה ב-10.30)